

Torsdag med THORS

17.2.83

EHRENSVÄRD, marvatten, käringar och ämbetshus — vad har de gemensamt? Atminstone att de alla i dag tas upp till behandling av prof. Thors, som ju rör sig i de mest varierande ämnessfärer. Därtill föranledd av vetgiriga läsare; och sådana är också i fortsättningen välkomna till språkspalten. Brev kan adresseras till Hbl:s redaktion, Mannerheimvägen 18, 00100 Helsingfors 10. Vi vidarebefordrar.

"Bör namnet Ehrensvärd uttalas med e i början eller med ä?"

Uttal med ä i början tillråder de nordiska språknämnderna i boken "Släktnamn i Norden med uttalsuppgifter" (1977). Rekommendationen gäller samliga namn på Ehren- i Sverige och Finland, således även det i Helsingfors historia bekanta Ehrenström.

I nutiden har vi inget namn på Ehren- hos oss, däremot nog det bekanta namnet Ehrnrooth, som innehåller en "förkortad" form av Ehren- och som väl alltid uttalas "Arn-". Man kan dessutom i fråga om uttalet stöda sig på att Ehrensvärd har uttal med ä i början i Sverige, där ätten lever kvar.

□

"Vad är marvatten?", frågar en "landkrabba".

Marvatten förekommer i uttryck som segla i marvatten, som brukas om båtar, vilka är mer eller mindre fyllda med vatten men ändå inte sjunker. Förleden i marvatten kommer ytterst från ett ord mar, som i svenskan (och i dialekterna hos oss) betyder "grund havsvik", ofta — på grund av landhöjningen — "sumpig äng". Ordet är egentligen det — samma som tyskans Meer "hav" och latinets mare, som också betyder "hav" och som gett oss ordet marin; också finskans meri som är ett lånord hör till samma ordgrupp.

En insändare säger på tal om ordet käring som nyligen behandlades i spalten, att han någon gång hört sägas att ordet käring "egentligen är turkiska" och skall betyda "äldre syster".

Det tror jag inte stämmer. Ordet kärling finns i alla nordiska språk sedan urminnes tid. I gamla dar hade det en form som kan exemplifieras med isländskans kerling och fornsvenskans kärling och som lätt avslöjar sig som en avledning till ordet karl (med onljud och en avledningsändelse -ing). Det kan tänkas att just avledningsändelsen har gett början till den föraktliga biton som ordet käring har, både i svenskan och i andra nordiska språk.

□

En annan insändare frågar om det bekanta ordet ämbetshus.

Ämbetshus är alldeles tydligt en översättning av det finska virastotalo, men en som kräver lite kommentar. Virasto är ju "ämbetsverk", men i det svenska ordet har "ämbetsverk" förkortats, med den påföljden att ordet låter ännu mer "förnämt" — eller "lätsasförnämt"; ämbete är ju inte vilken tjänst som helst, utan en högre statlig befattning.

Nu sitter vi här med våra "ämbetshus" — det är enligt min uppriktigt beklagande mening för sent att göra något åt saken. Annars hade t.ex. kanslihus kunnat fungera som term för "virastotalo"; det skulle knappast ha stört, att Kanslihuset i Stockholm är säte för många departement, dvs. "ministerier".

Carl-Eric Thors